

บทนำ

วรรณกรรมเป็นสิ่งศิลป์ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น อาจจะเพื่อบรรยายความรู้สึกนึกคิด อารมณ์
 จินตนาการ หรือประสบการณ์ออกมาให้ปรากฏ ประกอบไปด้วยความงาม ความไพเราะ โดยใช้ภาษา
 เป็นสื่อ ภาษาในวรรณกรรมจึงมักต่างไปจากภาษาที่คนเราใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวันดังที่
 กระแสร์ มาดยาภรณ์ กล่าวไว้ว่า "วรรณกรรมคือ ภาษาศิลป์ที่สร้างจินตนาการ ให้อารมณ์
 ให้ความรู้สึกและให้ความเพลิดเพลิน"¹ วรรณกรรมได้ทั้งกระบวนการใช้ภาษา ความหมาย เนื้อเรื่อง
 และรูปแบบ วรรณกรรมนี้ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็น "วรรณคดี" ซึ่ง วิทย์ ศิวศรียานนท์ ได้ขยาย
 ความหมายของวรรณคดีไว้ว่า "บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดี คือ บทประพันธ์ที่มุ่งให้ความเพลิดเพลิน
 ให้ความคิดและอารมณ์ต่าง ๆ ตามผู้เขียน นอกจากนั้นบทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดีจะต้องมีรูปศิลป์
 รูปศิลป์นี้เองทำให้เกิดความงาม² และประณีต เหมือนนิล ก็กล่าวไว้ว่า

วรรณกรรมคือ การกระทำหนังสือ หรือหนังสือที่แต่งขึ้นทั่วไป โดยมีใจจำกัดว่าเป็นหนังสือพวก
 โลกทัศน์หนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับวรรณศิลป์ หรือศิลปะในการ
 แต่งหนังสือนั้น ๆ เป็นสำคัญ ถ้าวรรณกรรมเรื่องใดมีคุณค่าทางวรรณศิลป์สูง เป็นที่ยอมรับกัน
 โดยทั่วไปว่า วรรณกรรมเรื่องนั้นเป็นหนังสือดี วรรณกรรมนั้นอาจได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดี
 ควบคู่กันได้³

(ส่วนเบ็ล่อง ฅ นคร ก็กล่าวไว้ว่า "วรรณคดีเป็นศิลปะชั้นสูง มีถ้อยคำภาษาเป็นเครื่องอุปการณ
 ถ้อยคำภาษานั้นไม่ปรากฏแก่ตาอย่างภาพเขียนหรือภาพปั้น ไม่ปรากฏเสียงในระฆังอย่างดนตรี แต่ความ
 ไพเราะงดงามเกิดจากความรู้สึก ความเข้าใจ"⁴ จะเห็นว่าความงามในวรรณคดีนั้นเป็นสิ่งที่

¹ กระแสร์ มาดยาภรณ์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2530. หน้า 3.
² วิทย์ ศิวศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. 2518. หน้า 4.
³ ประณีต เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2519. หน้า 7.
⁴ เบ็ล่อง ฅ นคร. ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. 2513. หน้า 13.

สามารถแสดงออกมาด้วยภาษาถ้อยคำและสำนวนโวหารที่ไพเราะ ทำให้เกิดรสทางอารมณ์ ก่อให้เกิด
ความประทับใจและซาบซึ้งในใจทั้งผู้อ่านและผู้ฟัง / นอกจากนี้ วิภา กงกษนันท์ ก็ย่ำว่า วรรณกรรมนั้น
ควรมีลักษณะ

เป็นภาษาที่กระชับใจและฝังใจ ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความสะเทือนอารมณ์และเป็นภาษาที่
ประทับใจใคร่ใจคิดเลือกเป็นพิเศษ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความ
เปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ กล่าวคือเกิดความรู้สึก ความคิด อารมณ์หรือเห็นภาพอย่างที่ตนรู้สึก
หรือเห็น หรืออย่างที่ตนต้องการใหญ่รับรู้รู้สึกหรือเห็น ทั้งนี้โดยเพ่งเล็งเรื่องสุนทรียลักษณะ
ของภาษากวายเป็น

วรรณกรรมและวรรณคดี จึงเป็นสิ่งที่ก่อต้องใช้ความคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในการเลือกใช้ภาษา
และถ้อยคำ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด หรือจินตนาการต่าง ๆ ของตนออกมา และเพื่อ
ช่วยตกแต่งเรื่องให้งดงาม ทั้งยังช่วยสร้างภาพให้เกิดขึ้นในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง ซึ่งนอกจากจะทำให้
จินตภาพและความไพเราะงดงามแล้ว วรรณกรรมและวรรณคดียังให้ความรู้ ความคิด และสติปัญญา
ควบคู่ไปด้วย ฉะนั้นผู้อ่านและผู้ฟังจะสามารถเข้าใจงานวรรณกรรมและวรรณคดีมากขึ้นเพียงใดก็ขึ้น
อยู่กับความสามารถในการวินิจฉัยความหมายของสำนวน โดยใช้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์
ทางภาษาเข้ามาช่วย / ดังที่ ควงฉน จิตรจำนงค์ ไคกลาวไว้ว่า

การศึกษาความงามของภาษาอันเป็นสื่อแห่งความคิดและอารมณ์จึงจำเป็นต้องกระทำอย่าง
ละเอียดถี่ถ้วน โดยเริ่มจากการพิจารณาคำแต่ละคำว่าสื่อความหมายอย่างไร และการเรียง
ร้อยถ้อยคำเหล่านั้นสัมพันธ์เนื่องกัน มีความประสานกันเป็นองค์ประกอบที่มีเอกภาพเพียงไร
เป็นไปเพื่อจุดประสงค์ใด มีความคิดหลักอย่างไร และมีพลังมากน้อยเพียงไรหรือไม่?

และฉฉวย สุรสิทธิ์ ก็กล่าวอีกว่า "การเลือกถ้อยคำ การบอกถ้อยคำ การดำเนินประโยค การใช้ความคิด
การทำให้เกิดภาพพจน์ การทำให้เกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งในลักษณะความสะเทือนใจและความ

¹วิภา กงกษนันท์. วรรณคดีศึกษา. 2522. หน้า 2.

²ควงฉน จิตรจำนงค์. สุนทรียภาพในภาษาไทย. 2527. หน้า 18.

พึงใจอย่างมีความสุขในอารมณ์ และมีเจตนาที่จะแสดงทัศนคติอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์แล้ว ใ้ได้รับผลนั้นตั้งใจหมาย¹ ซึ่งก็หรือผู้ประพันธ์จะต้องใช้ความสามารถสูงในการใช้ถ้อยคำเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการสื่อสารให้มากที่สุด และโดยเหตุที่ภาษาในวรรณคดีส่วนใหญ่จะเป็นคำคุณศัพท์ ความหมายของถ้อยคำในวรรณคดีจึงมีความหมายกว้างขวางและลึกซึ้งกว่าความหมายตามหลักไวยากรณ์ หรือความหมายตามภาษาศาสตร์สามัญ เพราะภาษาที่วาทณ์จะวิจิตรพิสดารไม่ได้ ดังที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครานุรักษ์ประพันธ์ ไกลดลวาท์ดังนี้

วรรณคดีจึงมีลักษณะแนะนำ (suggestion) คือเป็นการใช้ถ้อยคำซึ่งนอกจากจะมี ความหมายโดยตรงแล้ว ยังมีความหมายที่แนะนำให้เห็นภาพอันลึกซึ้งกว้างขวางออกไปอีก ก็อัน พึงกระทำของกวีไม่ใช่เฉพาะการนิพนธ์ (Expresstion) หรือการแสดงความรู้สึก นึกคิดของตนออกมา แต่เป็นการนิรูป (Representation) หรือการแสดง ภาพใหญ่อันมีความรู้สึกเช่นเดียวกับผู้ประพันธ์ การนิพนธ์และการนิรูปรวมกันนี้ได้แก่การสื่อสาร (Coromunication)²

ดังนั้นในการอ่านวรรณกรรมหรือวรรณคดี ผู้อ่านต้องพยายามไม่ให้หมกมืด ไม่อ่านเพื่อสนับสนุน ความคิดของตนเอง หรืออ่านเพื่อเห็นความจริงในชีวิต ไม่เช่นนั้นเราจะไม่ได้อะไรใหม่ขึ้นมา ในการอ่าน จะต้องมีกรวิจิ วิจารณ์ วิพากษ์และวิเคราะห์ความหมายของสารที่สื่อและทำความเข้าใจสารนั้นให้มากที่สุด ชลธิรา สัตยาวัฒนา ไกลดลวาท์ถึงกรวิจารณ์วรรณคดีในแง่สุนทรียศาสตร์ตามทฤษฎีของ ไอ. เอ. ริชาร์ดส์ ไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

วิจารณ์ที่สำคัญ ก็คือ ผู้วิจารณ์จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ความหมายของคำแต่ละคำ ทุก ๆ คำ และอาจรวมไปถึงทุก ๆ เสียง ทุก ๆ จังหวะ และความเคลื่อนไหวในบทประพันธ์หนึ่ง ๆ อย่าง ละเอียดโดยวิเคราะห์ลึกดังไปว่า เสียง จังหวะ และความเคลื่อนไหวหนึ่ง ๆ ให้ความรู้ แสง เสียง ภาพพจน์ จินตนาการ ฯลฯ แก่ผู้อ่านอย่างไรบ้าง ลึกซึ้งเพียงใด³

¹ ฉนวน สุรสีห์. ศิลปะการเขียน. 2517. หน้า 233.

² พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครานุรักษ์ประพันธ์. วิทยาวรรณกรรม. 2514. หน้า 56.

³ ชลธิรา สัตยาวัฒนา. การนำวรรณคดีวิจารณ์แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย. 2513.

เมฆา สีเทา พินิจวาทล จะกล่าวถึงทัศนคติเกี่ยวกับความงามว่า "ความงามเป็นสิ่งอิสระมากจนไม่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ให้แน่นอนได้"² แต่การวิเคราะห์วรรณกรรมหรือวรรณคดีในแนวสุนทรียศาสตร์ เป็นสิ่งที่มุ่งผลอันอาจอธิบายได้อย่างมีระบบ และเป็นวิธีทางอันมีประสิทธิภาพที่จะนำไปสู่การเข้าใจวรรณคดี³ ดังนั้นการแสวงหาสรุควรรณคดีควยภาษาที่มีลักษณะและคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ "เป็นการศึกษาความงามของภาษาอันเป็นสื่อแห่งความคิดและอารมณ์ จึงจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบเป็นหลักในการพิจารณา"⁴

ในการศึกษาและวิเคราะห์พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศแนวสุนทรียศาสตร์ ผู้ศึกษาเห็นว่าพระนิพนธ์ของพระองค์นั้น ประกอบไปด้วยความงาม ความไพเราะ ทั้งด้านการใช้อักษรโดยคำที่หวานจับใจ การใช้เสียง คำที่ก่อให้เกิดความหมายลึกซึ้ง และเกิดภาพพจน์ที่เห็นแสง สี เสียง และกลิ่น ในทุกวรรคทุกตอน ซึ่งแสดงถึงความมีอัจฉริยภาพอย่างสูง อันส่งผลให้พระองค์มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายในฐานะกวีเอกของไทย⁵ นับว่าผลงานของพระองค์เป็นสิ่งที่น่านำมาศึกษาและวิเคราะห์แนวสุนทรียศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

¹สีเทา พินิจวาทล. วรรณคดีเปรียบเทียบ. 2517. หน้า 20.

²ดวงมณ จิตรจำนงค์. สุนทรียภาพในภาษาไทย. 2527. หน้าคำนำ.

³บุญเหลือ เทพยสุวรรณ,ม.ล. วิเคราะห์วรรณคดีไทย. 2522. หน้า 4.

⁴ชนนกลิ่น พิเศษสถลกิจ. "เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศ": กวีนักอักษรศาสตร์," ใน ภาษาและหนังสือ.

ความมุ่งหมายของการศึกษาวิเคราะห์

เพื่อศึกษาวิเคราะห์พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศแนวสุนทรียศาสตร์

ความสำคัญของการศึกษาวิเคราะห์

1. ทำให้ทราบลักษณะสุนทรียศาสตร์ในวรรณคดี
2. ทำให้มองเห็นจุดเด่นและคุณค่าพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศเด่นชัดยิ่งขึ้น
3. ทำให้สามารถวิเคราะห์พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศแนวสุนทรียศาสตร์ได้
4. เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาวิเคราะห์วรรณคดีแนวสุนทรียศาสตร์ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาวิเคราะห์

ศึกษาวิเคราะห์พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ 5 เรื่อง

1. กพบเห เวื้อ
2. บทเห เวื้องก่า
3. บทเหสังวาดและเหครมญ
4. กพบหอโ คองนิราศธารโศก
5. กพบหอโ คองนิราศธารทองแดง

วิธีดำเนินการศึกษาวิเคราะห์

1. รวบรวมเอกสารและทำราที่เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์มาศึกษาอย่างละเอียด เพื่อหาแนวทางในการจะศึกษาวิเคราะห์พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศแนวสุนทรียศาสตร์
2. ศึกษาพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศจำนวน 5 เรื่อง คึงกล่าวศึกษาอย่างละเอียดทั้งงานการใช้เสียง คำ ความหมาย
3. วิเคราะห์พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศทั้ง 5 เรื่องตามแนวสุนทรียศาสตร์ที่ได้สรุปรวบรวมไว้ตามลำดับ
4. เสนอผลงานศึกษาวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์